

מקורות ושאלות לדיון

דף מקורות מלווה מערך שיעור בנושא זכויות האדם

משילות האדם בעולם מתוך אחריות ומחויבות

סרטונים:

<https://www.youtube.com/watch?v=RoLYZf-1E8o>

<https://www.youtube.com/watch?v=66QislQ8LWA>

"לפיכך נברא אדם יחידי בעולם, ללמד שכל המאבד נפש אחת מן העולם מעלין עליו כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת בעולם מעלין עליו כאילו קיים עולם מלא. הרי כל באי עולם בצורת אדם ראשון הם נבראים, ואין פני כל אחד מהם דומים לפני חברו. לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם. (רמב"ם, סנהדרין יב, כג)

"אנו סבורים שאמיתות אלה ברורות מאליהן, שכל בני האדם נבראו שווים, ובוראם העניק להם זכויות שאין ליטול מהם, ביניהן: חיים, חירות והחתימה אחר האושר" (פתיחה להכרזת העצמאות של ארה"ב)

מאז ומתמיד מחפש הפילוסוף מהו יסוד המוסר, אבל שאלתו נשארת ללא מענה של ממש. מדוע הצו המוסרי מחייב אותי? מדוע אני מרגיש, מדוע אני חש שערכים מסוימים - ואין זה משנה אם ערכים אלו אמתיים או לא - מחייבים אותי? מוסר התורה אינו אוטונומי אלא הטרונומיה. אין מקורו בתבונת האדם אלא ברצון האלוהי של הבורא שרצה, ללא שום הכרח, לברוא את האחר ולתת לו קיום. המעשה הזה - לתת קיום לאחר הוא אקט מוסרי מוחלט. עליו נוסד כל מוסר לפי חכמי ישראל. המוסריות צריכה לבוא לידי ביטוי במערכת היחסים שלי עם האחר שלי, אם האחר הזה הוא אדם אחר, או אם האחר הוא הבורא. יחס זה אינו יכול להיות חד-כיווני אלא דו-כיווני, הדדי. באותה מידה שאני חייב לנהוג כלפי האחר באופן מוסרי, כך הוא חייב לנהוג כלפיי באופן מוסרי. חידושה העיקרי של התורה הוא שימת דגש על קדושת הכלל. הכלל ככלל צריך להשיג את מדרגת הקדושה, וזה מתחיל עם כלל ישראל מבחינת מַמְלֶכֶת פְּהִנִּים וגוי קדוש. דרישתה של התורה להקים חברה אנושית שבה כל המידות, כל הערכים ממומשים יחד ובהרמוניה מלאה, גם אם הם סותרים זה את זה, היא חידוש של ממש. זו משימת האדם - לא אדם זה או אחר אלא האדם בה"א הידיעה. [...] ישראל ככלל צריך להראות לאנושות כולה איך ניתן להקים חברה כזו...

(ימניטוי הרב יהודה אשכנזי, סוד מדרש התולדות, חלק ג, מי ברא אלה)

ד אלה תולדות השמים והארץ, בהבראם: ביום, עשות ה' א-לוהים--ארץ ושמם. ה וכל שית השדה, טרם יהיה בארץ, וכל-עשב השדה, טרם יצמח: כי לא המטיר ה' א-לוהים, על-הארץ, ואדם אין, לעבד את-האדמה. ו ואד, יעלה מן-הארץ, והשקה, את-כל-פני האדמה. ז ויצר ה' א-לוהים את-האדם, עפר מן-האדמה, ויפח באפיו, נשמת חיים; ויהי האדם, לנפש חיה. ח ויטע ה' א-לוהים, גן-בעדן--מקדס; וישם שם, את-האדם אשר יצר. ט ויצמח ה' א-לוהים, מן-האדמה, כל-עץ נחמד למראה, וטוב למאכל--ועץ החיים, בתוך הגן, ועץ, הדעת טוב ורע. [...]. טו ויקח ה' א-לוהים, את-האדם; וינחהו בגן-עדן, לעבדה ולשמרה. (בראשית, פרק ב)

"שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע איזה מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם?
אמר ליה: של בשר ודם נאים,
אמר ליה: הרי השמים והארץ יכול אתה לעשות נאים מהם,
אמר ליה: לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו,
אלא דברים שהם מצוים בבני אדם,
אמר ליה: למה אתם מלים?
אמר ליה: אף אני יודע שעל דברים אלו אתה שואל ולכך הקדמתי ואמרתי
לך שמעשה בשר ודם נאים משל הקדוש ברוך הוא,
הביא לו שבולים וגלוסקאות,
אלו מעשה הקדוש ברוך הוא ואלו מעשה בשר ודם אין אלו נאים?
אמר לו הואיל והוא חפץ במילה למה אינו מהול ממעי אמו?
אמר לו לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא לישראל את המצות אלא לצרף בהם..."
(מדרש תנחומא, פר' תזריע, ז)

ת"ר לא יסקל אדם מרשותו לרה"ר מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרה"ר ומצאו חסיד אחד אמר לו ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך לגלג עליו לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך (בבלי, בבא קמא, נ, ב)

"כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה, לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות כי האדם עץ השדה לבוא מפניך במצור: רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה. (דברים כ' יט-כ)

” והטעם, כי הנלחמים משחיתים בעיר וסביב הארץ אולי יוכלו לה, כעניין שנאמר (מ”ב ג יט) ”וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו”, ואתם לא תעשו כן להשחיתה, כי תבטחו בשם שיתן אותה בידכם. כי האדם עץ השדה הוא, ממנו תאכל ותחיה, ובו תבוא העיר מפניך במצור, לומר אתה תחיה ממנו אחרי שתכבוש העיר, וגם בהיותך במחנה לבא מפניך במצור תעשה כן. (רמב”ן, מב, יט)